

Asia: VN/10164/2019

Lausuntopyyntö vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän ehdotuksesta hallituksen esitysluonnokseksi lastensuojelun vaativaa sijaishuoltoa koskevaksi lainsäädännöksi

Lausunnonantajan lausunto

1. Esitetään lisättäväksi uusi 2 momentti pykälään 4 a § Lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin. Selkiyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten rajanvetoa? Jos ei, miten säännöstä tulisi muuttaa?

-

2. Esitetään säädettäväksi lastensuojelun sosiaalityöntekijöiden asiakasmitoitus 35 lasta/sosiaalityöntekijä (13 b §). Mitä vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Sosiaalityöntekijän työ muuttunee hallitummaksi asiakasmäärän pienentyessä, jolloin sosiaalityöntekijän työsuhde todennäköisesti pitenee. Sitä kautta asiakassuhteet pitenevät ja sosiaalityöntekijä tosiasiallisesti tuntee asiakkaansa – nykyisin näin ei ole. Valitettavasti lastenpsykiatrian yksikön työntekijä voi olla lapsen pitkäaikaisin viranomaisuhde vielä nykyään. Kun sosiaalityöntekijällä on vähemmän asiakkaita, hän kykenee tutustumaan lapsen taustatietoihin paremmin. Riittävät taustatiedot ovat edellytys, jotta viranomainen voi ymmärtää lasta ja hänen kokonaiselämäntilannettaan. Nykyisin toimitaan usein täysin riittämättömien tietojen varassa. Nykyään lastensuojelua tarvitsevilla lapsilla on itsellään runsaasti kehityksellisiä erityispiirteitä tai psyykkisiä oireita. Sen lisäksi he ovat joutuneet kokemaan toistuvaa traumatisoitumista, elämänmuutoksia ja pitkittynyttä deprivaatiota. Lastensuojelun sosiaalityöntekijä tarvitsee paljon aikaa ja myös erityisosaamista kyetäkseen hahmottamaan tällaisen lapsen kokonaisuuden.

3 a. Vastaavatko 15 §:n täsmennykset tätä tavoitetta?

Kyllä pääosin

3 b. Mitä käytännön vaikutuksia näette ehdotuksella olevan?

Todennäköisesti kaikki sijaishuollossa olevat lapset tarvitsevat tavanomaisen normatiivisen terveydenhuollon palvelun lisäksi joko perus- tai erityispalveluita. Kehityksellisten ongelmien, mielenterveysongelmien ja perheongelmien hoito on toki hyödyllisintä heti ongelmien havaitsemisen hetkellä jo paljon ennen sijoitusta. Sijoitettujen lasten kohdalla tulisi muistaa myös

peruspalveluiden käyttö. Nyt heidät lähetetään hyvin nopeasti erikoissairaanhoidon, vaikka perustason palvelukin olisi saattanut olla riittävää. Jotkut yksityiset lastensuojelulaitokset hankkivat peruspalvelun yksityissektorilta, jonka lääkäriellä ei ole riittävää palvelujärjestelmän tuntemusta, ja senkin takia erikoissairaanhoidon lähettäminen lisääntyy. Satakunnan sairaanhoitopiirissä lastenpsykiatrian poliklinikalla on ollut jo yli kymmenen vuotta erillinen sijoitettujen lasten psyykkisestä erikoissairaanhoidosta vastaava työryhmä, jolle on kertynyt huomattavan hyödyllistä erikoisosaamista nimenomaan sijoitettujen lasten hoidosta ja kuntoutuksesta sekä heidän moninaisten verkostojensa tukemisesta.

4. Ehdotuksessa esitetään säädettävän lapsen sosiaalihuollon asian vireille tulosta voimassa olevan lastensuojeluasian vireille tulon sijaan. Tavoitteena on, että tämä vahvistaisi sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnin ensisijaisuutta. Onko ehdotettu sääntely tarkoituksenmukainen asetetun tavoitteen kannalta?

Kyllä pääosin

Vapamuotoiset huomiot kohdasta 4

Kyllä pääosin. Ehdotus vahvistaa Sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden ensisijaisuutta, mutta myöskään lastensuojeluasiakkuuden kynnyks ei saa nousta liian korkeaksi.

5. Ehdotuksessa esitetään lastensuojelun asiakkuuden päättymisestä säätämistä. Mitä käytännön vaikutuksia tällä sääntelyllä olisi?

-

6 a. Arvioitko ehdotetun säädöksen johtavan käytännössä avohuollon palvelujen kehittämiseen?

Kyllä

6 b. Miten arvioitte tämän tavoitteen toteutuvan ehdotetun säännöksen avulla?

Ehdotus vahvistaa nykyisin käytössä olevia tukitoimia, jos arkikuntoutus eli aikuisjohtoisen kuntouttavan arjen järjestyminen nykyistä tiiviimmällä vanhemmuuden tuella saadaan järjestymään ja se on nykyistä pitkäkestoisempaa. Työntekijöiden riittävästä osaamisesta tulee myös huolehtia. Lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon rooli on tällöin välillinen eli tukea arkikuntoutusta työnohjauksen, koulutuksen ja konsultaation turvin.

7. Sijaishuoltopaikan valintaa koskevaa sääntelyä ehdotetaan täsmennettävän. Sijaishuoltopaikan valinnassa tulisi aina arvioida yksilöllisesti lapsen etu, lapsen tarpeita vastaava kuntoutuksellinen osaaminen ja lapsen varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja muun opetuksen sekä siihen tarvittavan tuen varmistaminen. Millaisia vaikutuksia näette ehdotetulla sääntelyllä olevan sijaishuoltopaikan valintaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon? Onko pykälän sääntely asetettujen tavoitteiden näkökulmasta riittävä?

Nykyisin sijoitettavat lapset ovat entistä haasteellisempia omine kehityksellisine ja muine vaikeuksineen, joten sijoituspaikan valintaan tulee kiinnittää erityistä huomiota. Valitettavasti nykyisin sijaispaikan saatavuus tai hinta on yleensä ensisijainen tekijä sijoituspaikkaa päätettäessä ja tähän on vaikea lainsäädännöllä vaikuttaa. Lainsäädännöllä tulisi pyrkiä vaikuttamaan sijaishuoltopaikan työntekijöiden määrän riittävyyteen ja osaamisen tasoon. Lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon näkökulmasta perhehoito on sijoitetulle lapselle usein riittämätöntä ja tarvitaan erityisosaamista.

8. Lapsen sivistyksellisten oikeuksien toteutumisen tukemista ehdotetaan vahvistettavan erityisesti sijaishuollon aikana (49 a §, 50 §, 52 a §, 57 § ja 60 d §). Miten ehdotettu sääntely vastaa lapsen sijaishuollon aikaiseen tuen tarpeeseen perusopetuksen ja toisen asteen tutkinnon suorittamisessa?

-

9 a. Onko 49 a §:n sääntely vaativasta sijaishuollosta tarkoituksenmukainen ja toteutettavissa käytännössä?

Kyllä pääosin

9 b. Mitä käytännön vaikutuksia ehdotuksella olisi?

Vaativaa sijaishuoltoa tullaan tarvitsemaan nykyistä enemmän tulevaisuudessa, kun sijoitettavat lapset ovat niin haasteellisia ja monenlaista apua tarvitsevia. Lastenpsykiatrinen kuntoutus ei useinkaan voi toteutua, kun lapsen sijoituspaikan henkilöresurssit tai osaamismäärä eivät mahdollista kuntoutuksen käytännön toteuttamista arjessa. Myöskään lastenpsykiatrinen sairaalahoito ei voi tulla korvaamaan sijoituspaikkojen henkilöstö- tai osaamisvajetta.

10. Selkeyttääkö ehdotettu muotoilu erityisen huolenpidon jakson hoidollista ja kuntouttavaa sisältöä?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 10

Ehdotettu erityisen huolenpidon pidennetty jakso vaikuttaa hyödylliseltä, koska se antaa mahdollisuuden pidempään ja suunnitelmallisempaan toimintaan ja tiettyyn toimintarauhaan, joka edesauttaa lapsen kehitystäkin.

11 a. Vastaako ehdotettu muotoilu näihin tavoitteisiin?

Kyllä pääosin

11 b. Millaisia vaikutuksia erityisen huolenpidon jakson pidentämisellä olisi?

Ehdotettu erityisen huolenpidon pidennetty jakso vaikuttaa hyödylliseltä, koska se antaa mahdollisuuden pidempään ja suunnitelmallisempaan toimintaan ja tiettyyn toimintarauhaan, joka edesauttaa lapsen kehitystäkin.

12. Erityisen huolenpidon jakson päätöksenteko: Millaisia vaikutuksia olisi nykyisen päätöksentekorakenteen (30 + 60 vrk) muuttamisella siihen, että jatkossa yksi päätös mahdollistaisi enimmillään 90 vuorokauden erityisen huolenpidon jakson ja sen jälkeen tarvittaessa enimmillään toisen 90 vuorokauden jakson?

Ehdotettu erityisen huolenpidon pidennetty jakso vaikuttaa hyödylliseltä, koska se antaa mahdollisuuden pidempään ja suunnitelmallisempaan toimintaan ja tiettyyn toimintarauhaan, joka edesauttaa lapsen kehitystäkin.

13. Onko ehdotettu erityisen huolenpidon asumisyksiköiden henkilöstöresurssi (59 a §) riittävä?

Kyllä pääosin

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 13

On vaikea ottaa kantaa ehdotettuun henkilöstöresurssiin, koska ainakin nykyisin lapsen arkikuntoutus jää niin puutteelliseksi ja monet ehdotetut toimenpiteet toteuttamattomiksi henkilöstön riittämättömyyden takia. Auttaako tämäkään vielä riittävästi?

14 a. Onko ratkaisu tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

14 b. Mitä vaikutuksia sillä olisi?

Ratkaisu on pääosin tarkoituksenmukainen, jotta näissä paikoissa voidaan varmistua laadun riittävydestä. Vähempiä toteuttamispaikkoja on myös helpompi valvoa. Ongelmia saattaa muodostua silloin, kun esimerkiksi yksityiseen lastensuojelulaitokseen sijoitettu lapsi tarvitsisi erityisen huolenpidon jaksoa, jolloin hänet pitäisi siirtää tutusta sijoituspaikasta ainakin tilapäisesti toiseen sijoituspaikkaan. Tämä ei välttämättä ole lapsen etu hänen kiintymyssuhteidensa ja turvallisuudentunteensa kannalta.

15. Miten 11 luvun säännökset rajoituksista toteuttavat sijaishuollossa olevien lasten perus- ja ihmisoikeuksia?

-

63 § Yhteydenpidon rajoittamista koskeva päätös

Yleisesti ottaen on lapsen edun mukaista, että lapsen sijoituspaikassa voidaan äkillisessä tilanteessa reagoida lapsen käyttäytymiseen paikalla olevan henkilöstön toimesta ilman, että hukataan aikaa kauempana tehtävälle päätöksenteolle. On myös järkevää, että tehty päätös saatetaan sijoituksesta vastaavan sosiaalityöntekijän tietoon. Lasten sijoituspaikoissa aikuiset tarvitsevat sopivia puuttumiskeinoja lasten käyttäytymiseen, koska nyt erikoissairaanhoidon psykiatriseen päivystykseen tuodaan useita lapsia ilta- ja yöaikaankin, kun laitoksen käytettävissä olevat keinot eivät ole riittäneet rauhoittamaan lasta. Päivystyksessä ei yleensä kuitenkaan havaita lastenpsykiatrisen vuodeosastohoidon tarvetta eikä muutakaan terveydenhuollon henkilökunnan toimenpiteen tarvetta. Lapsen etu on, että häntä pystytään auttamaan hänen arjessaan ja arkisissa tilanteissaan niiden aikuisten toimesta, jotka hänen arjestaan ovat vastuussa.

65 § Aineiden ja esineiden haltuunotto

-

66 § Henkilöntarkastus

-

68 § Kiinnipitäminen

-

69 § Liikkumisvapauden rajoittaminen

-

69 a § Luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttaminen

-

70 § Eristäminen

-

72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana

-

17 a. Toteuttaako säännös tätä tavoitetta?

-

17 b. Millaisia vaikutuksia ehdotetulla 71 §:ssä säädetyillä erityisillä rajoituksilla näette olevan lapsen päihdehoidon ja -kuntoutuksen toteuttamiseen?

-

18. Miten 69 a §:ssä ehdotetut muutokset mahdollistavat luvatta laitoksesta poistuneen lapsen palauttamisen?

-

19. Miten tehokkaasti ehdotettu 73 §:n mukainen säännös toteuttaa eristämisen täytäntöönpanon valvontaa?

-

20. Miten tehokkaasti ehdotettu 74 §:n säännös kirjaamisveloitteesta ja toimittaminen kuukausittain aluehallintovirastoon toteuttaa rajoitustoimenpiteiden valvontaa?

-

21. Ovatko ehdotetut jälkihuollon sisältöä koskevat täsmennykset riittäviä?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 21

-

22. Ehdotetaan säädettäväksi uusi laki valtion lastensuojelulaitoksista ja täsmennettävän valtion lastensuojeluyksiköiden tehtäviä vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroituna palveluna. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä olisi vaativan sijaishuollon ja perusopetuksen integroidun palvelun, erityisen huolenpidon sekä lastensuojelun jälkihuollon järjestäminen. Vastaisiko ehdotetun lain 2 § vaativan sijaishuollon tarpeisiin?

-

Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 22

Ehdotus vastaa pääosin vaativan sijaishuollon tarpeisiin, mutta ainakin tällä hetkellä valtion lastensuojelulaitokset ovat Satakunnasta etäällä eikä satakuntalaisia lapsia ole sinne juurikaan sijoitettu. Onko tällaisia laitoksia siis riittävästi ja alueellisesti oikein sijoitettuna? Tuntuma on, että vaativan sijaishuollon tarve edelleen lisääntyy.

23 a. Pykälä x tai pykälät x-x §:t ovat hyvät ehdotetussa muodossa.

-

23 b. Muutosehdotus pykälään x:

-

23 c. Muutosehdotus pykälän x perusteluihin:

-

Purola Heidi
Satakunnan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä